

יוסף ושושנה בן-ברית
חבת ציון 38885
טל: 06-365365

חקר עמנו

(המכון לחקר הפסיכולוגיה של העם היהודי בזמננו
בארץ ובתפוצות)

ע"ש פרופ' אריה טרסקובר

לשכה בני-ברית, תל-אביב

הקשר בין יהדות לציונות וארץ-ישראל
מאת
יוסף בן-ברית

ראשי פרקים

1. ציונות - מהרצל או מאברהם אבינו ?
2. יהדות - מן הרבי מברסלב, מסטמר, מלובביץ, או כל רבי אחר / או מאברהם, משה, דוד, עזרא הסופר וגדולי ישראל אחריהם ?
3. ציונות וארץ-ישראל על סמך מה? או לשם מה? פחרון פוליטי מודרני לעם היהודי בגלויות בלבד? או ראייה קוסמו-תרבותית עתיקה עוד לפני הגלויות ?
4. להיות עם חופשי בארצנו! ממה וכיצד ?
5. ציונות ללא ציון? ציונות ללא יהדות? יהדות ללא ירושלים? יהדות ללא ציונות? ישראל ללא ארץ-ישראל? ארץ-ישראל ללא ישראל ?

ערוך בידי: ד"ר מרים רייטר-צדק
הוצאת "המכון לחקר עמנו"
אדר ב', חשמ"ו (מרץ, 1986)

לא למכירה

חברה לא נארה

נארה

אנר

טאנר

אנר

יחידה קארה

אברהם רימ

צו 3 מנאר

מכרש קארה 3

מכרש קארה - מנאר קארה 2002

המשתתפים בדיון

1. ד"ר מרים רייטר-צדק
2. משה קפלר
3. יצחק לבנברג
4. ד"ר אריה בן-יוסף

- - -

כל הזכויות שמורות ל"מכון לחקר עמנו"

אין להשתמש בכל צורה שהיא בחומר החוברות "חקר עמנו" בלי רשות המכון.

-

כחובת: מעלה הצופים 8, רמת-גן, 52483, טלפון: 03-722752

ישראל

-

על המרצה יוסף בן בריה

י. בן בריה למד בבניה"ס היהודי הריאלי "תלמוד תורה" בקהילת המבורג. בנעוריו, במשך מלחמת העולם השנייה, נדד דרך בלגיה לצרפת. היה עצור במחנה ריכוז בדרום צרפת. לאחר מכן השתייך לקבוצת הכשרה במחתרת של הצופים היהודיים הצרפתיים, שהייתה מטונפת ל **Ad** הצבא היהודי המחתרתי הצרפתי. בשנים אלה הכשיר עצמו לעליה ארצה ולחיי הקלאות. קודם בבי"ס חקלאי חיכוני בבלגיה, לאחר מכן בחוות הכשרה במחתרת בצרפת. באייר החש"ד-1944 ברח עם קבוצתו דרך הפיריניאים לספרד וכך ניצל מן השואה.

אחרי עלייתו ארצה בסוף 1944 חי בסירת צבי ובעין-צורים בגוש עציון. אחרי השתתפותו במלחמת השחרור עבר למושב חבת-ציון והחל את דרכו כחקלאי עצמאי ובו זמנית כמחנך ומורה. השתלם במקצועות הטבע והחקלאות והתמחה בגישות חדשניות בחינוך הכללי, בהמחשה ובטכנולוגיה חינוכית. היה מורה, סגן מנהל ומנהל בחי"ס בישובי עמק חפר ומורה למקצועות הטבע בבתי ספר חיכוניים וישיבתיים באזור חדרה. ניהל את המרכז הפדגוגי האזורי לחדרה והשומרון הצפוני במשך 20 שנה. שימש כעשר שנים כיו"ר ועד המנהלים במרפדים. במשרד החינוך והתרבות היה ראשון בהחזרת פעילות משחקית לחינוך הלא פורמלי והפורמלי בשנות ה-60 ופרסם מאמרים וחברות בנדון. כעשרים שנה הדריך בטכנולוגיה חינוכית ולימודית.

כמנהל מרכז פדגוגי פתח גישה ואמצעים לתכנית משרד החינוך "אחדות ישראל". במסגרת התכנית הודפסו שלוש חוברות והסטוריוגרף המקיף את השנים מאדם הראשון עד שנת ה'תשמ"מ / 5740 = 1980 לספה"נ.

לאחרונה הכין 16 מפות המציגות כל צדודי היהודים בגלויות השונות. תכנית זו, מאברהם אבינו ועד קום המדינה, מקבילה להסטוריוגרף = נתיב הזמנים. המעוניין לרכוש מידע הסטורי גרפי זה המתמצת את 3,700 שנה מאברהם אבינו ועד עתה, יכתוב לנ"ל:

חבת ציון 38885
פרטים טלפונית בערב
063-65365

הקשר בין יהדות לציונות וארץ-ישראל

ציונות ויהדות ממתי?

החושבים את הרצל "כמיסד" הציונות, כי כך לימדום בתקופת ראשית ההגשמה הציונית בארצנו המתחדשת, נוחנים הצדקה לסענות החושבים הערביים של ארץ זו, כי הם ישבו כאן לפני הרצל והקונגרס הציוני הראשון ב-1897. הגם שהרצל בא ממשפחה מחבוללת הבין, כי עליו לבסס את הזרן שיבת ציון על עברנו ההסטורי רחוק-הזמן ועל כן קרא לחיבורו: "ארץ נושנה-מחדשת: *Alt-Neuland*"

הרצל חידש את רעיון שיבת-ציון, אחרי שכשלונו של חוזה שיבת ציון קודם, שבתאי-צבי, הוליד ריאקציה קיצונית נגד רעיון ההגשמה מה המעשיית של שיבת ציון. ריאקציה קיצונית זו הונהגה על ידי רוב חכמי היהודים באירופה ואולי אף בארצות האסלם, מכוון שאלפי בתי-אב יהודיים מכרו את רכושם דלא-ניידי וישבו על מזודותיהם להגשים את העליה ארצה, ועתה עם כשלונו האישי והמדיני של שבתאי צבי נשאר הלומי רוח ונפש וחסרי-כל. כדי למנוע אסון נוסף כזה בעתיד, כי היה זה אסון נוראי לאלפי אנשים נשים וטף, לכן הפכה האנטי-ציונות-הקיצונית קו מנחה ואידיאולוגיה של אנשי האמונה דווקא, אלה אשר היו צריכים להיות בעצם מנהיגי האמונה באמיחות דברי הנבואה והנביאים על גאולה שלמה מהרה, למען שמך...

כי זאת לדעת: שבתאי צבי היה חוזה ציוני כראשית דרכו, ועם ישראל לרכבותיו רצה בציונות זו, רצה לשוב לארצנו בפועל, אך חכניחו התבססה על שיעון האלהה עצמית, ועל חסד של השולטן העותומני. לא היתה שום חכנית מעשית-כלכלית-טכנית ולא הוכנה תשתית כזו בארץ גופא. אלו היו מקור הכשלון מראשיתו.

הרצל חזה ציונות מגשימה, מדינית, אך גם מעשית-יצירתית. חזונו היה מהפך בתפיסה שפותחה יותר ממאתיים שנה אחרי כשלון קודמו, וללא פולחן אישי משיחי. באותם מאתיים שנה התבססו יהודי הגלות, ובעיקר באירופה, על מנהיגיהם ומוסדות קהילותיהם המשוכללים, ובמקום ירושלים דארץ ישראל, התפתחו ירושלים דאמסטרדם, ירושלים דליטא מתד, ואמנציפציה וזכויות אזרח במדינות הגויים מאידך. הרצל יצר את המהפך הנחוץ בחשיבה המעשית וחידש את הציונות, הוא לא יסד אותה!

במהותו העקרונית והמגשימה היה אברהם העברי הציוני הראשון. הוא עזב את ארצו, מולדתו, בית אביו ללכת אל ארץ לא נודעת, שונה בתרבותה, באקלימה, בחושביה הקודמים לו. הוא הלך בה לארכה ולרתה-בה, כרת ברית עם יושבי הארץ, התייחס והאמורים, ולחם את מלחמת החופש נגד פולשים זרים, חזקים ממנו ומחס, ארבעת מלכי המזרח שפלו דרך הצפון; ויכם וירדפם עד חובה, אשר משמאל לדמשק.

אחרי נצחונו הוא מזהיר על תפיסתו הרוחנית כנגד התפיסה החמרית-רכושנית הנהוגה בעולם ובארץ כנען, אינו רוצה לזכות בשלל המלחמה.

לא לשם כך יצא להלחם, אלא לשם החופש ומניעת הדיכוי האנושי ומכריז: הרימוחי ידי על ה' א-ל עליון, קונה שמים וארץ. הדבר היה כ-3700 שנה לפני קום מדינתנו המחודשת. מכאן צמחה היהדות והציונות המשולבות בשלמות אחת. יצחק בנו היה התקלאי הראשון בשושלות עמנו העתיק, ציוני מגשים עבודת האדמה, "ויחפר את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסחמום פלישתים אחרי מות אברהם". וגם רועי גרר רבו עם רועי יצחק על המים לאמר "לנו המים". אין חדש בציונות דהיום. יעקב שנאלץ לברוח מן הארץ עקב שנאת אחיו עשו, חזר אליה אחרי עשרים ואחת שנה, עם משפחה ורכוש רב, בידעו שהוא מסכן את כל השבט שלו בפגשו את עשו וארבע מאות איש עמו, אך הוא לא מוותר על ההגשמה של שיבה אל ארצו ומולדתו. זה קרה כ-3510 שנה לפני קום המדינה בימינו.

אחר כך באה גלות מצרים הארוכה, גלות של שפע ומעמד בכיר בתחילה וגלות של השפלה ועבדות לבסוף. יציאת מצרים הייתה מעשה נועז, בלתי ריאלי ולא רציונלי, אם לקחת בחשבון את עצמת המעצמה המשעבדת, וחולשת בתי-האב הישראלים המשועבדים. אך חזונו של משה היה "ציוני" גם בחוסר הריאליות שלו וגם בביצוע מתוך אמונה שלמה באפשרות הגשמתו. אך ללא שבירת האמונות הזדות שדבקו בעם ישראל וללא החלפת תרבותו האלילית הכוחנית של פרעה מלך בשר ודם, בתרבות רוחנית-מופשטת, ומוסרית כלפי אנשים, אין זכות לרשת את ארץ האמורי והחיתי והקניזי וכו'. שתן תורה קדמה לכיבוש הארץ! הגשמת הציונות עם יהושוע בן-נון הייתה כ-3145 שנה לפני קום מדינתנו המחודשת.

דורות רבים מן השופטים ועד דוד ושלמה, אלה ואלה חרמו רבות לעושר החרבותי-רוחני והפילוסופי של עם ישראל ולמורשתו היחודית כ-3000 ש' לפני קום מדינתו המחודשת. תרבות ישראל, היהדות הרעיונית, התעשרה על ידי גביאי ישראל לפני חורבן שומרון בתחילה, וחורבן בית ראשון על ידי בבל, וזאת כ-2650 שנה לפני קום מדינתנו. אך שיבת ציון תחת הנהגתם של ששבצר וזרובבל, כאשר רק חלוצים ממש מצטר-פים לבנין תרבות הארץ, והם לא יותר מכ-50,000 איש; והכרזת כורש בידם (כמו הכרזת בלפור בידי חלוצינו) בודאי היה מעשה "ציוני טיפוסי". זה היה 2488 שנה לפני קום מדינתנו המחודשת.

אך ללא יחודיות-חרבותית ישראלית-יהודית, אין זכות קיום לאומה הישראלית בארץ ישראל. פעלו המדיני של מלדכי היהודי בממלכת פרס ניסרלה את הגזענות של המן שרצה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מהודו ועד כוש, וארץ ישראל וראשית צמיחת הישוב היהודי המחודש בתוך ממלכה אדירה זו. אך "ונהפוך הוא" ועזרא הסופר ונחמיה המדינאי חדשו את ברית העם עם תורתו, חדשו את תרבות ישראל בין בוני הארץ אחרי מפלת המן, כ-90 שנה אחרי ראשיתו וכ-60 שנה אחרי חנוכת הבית השני, (שנבנה על ידי ששבצר וזרובבל) וכ-25 שנה אחרי ה"כמעט שואה" של המן, משנה למלך פרס. זה היה כ-2400 שנה לפני קום מדינתנו המחודשת.

120 שנה לאחר מכן נחתם חת"ן על ידי שמעון הצדיק והוגה היסוד

להמשך תרבות-ישראל-סבא לכל הדורות.

גם פעלם הפילוסופי-הרוחני והמוסרי של הזוגות, כמלחמתם של החשמונאים-המכבים נגד תרבות יוון המהירנית "והמתקדמת" (אין חדש תחת השמש) בארץ ישראל גופא היתה תערובת של יהדות צרופה ומקורית וציונות מעשית בהגשמה ובמלחמותיה. היו רבים שהעדיפו חיי שעה נהנתניים על נצח-ישראל מוסרי מן העבר-דרך ההווה-ואל העתיד, אך ההסטוריה קבעה, שהלוחמים על יהדות עם ציונות (או להיפך) הם הממשיכי השלשלת ולא העכשוויסטים יפי-הנפש הטועים והמסעים. גם מרד החשמונאים נגד תרבות זרה בארץ ישראל התקיים והצליח 2113 שנים לפני קום מדינתנו המחודשת. אך שליטי בית חשמונאי קלקלו את דרכם וחקו את דרכי הקיסרים המתחרים על שליטה אבסולוטית בממלכת רומא, בניגוד לתורה ישראל ולצדק האנושי שבה ולכפיפות לחוקי-מוסר המוטלים על נבחרים עם השם. ומכאן הדרך אל חורבן הבית השני לא רחוקה. מלחמות היהודים בינם לבין עצמם הם זרע הפורענות הבאה עלינו תמיד. כך בפילוג הממלכות אחרי שלמה, וכך עתה בימי ניני בית חשמונאי.

הסנהדרין לפני החורבן והתנאים אחרי החורבן עבדו ורשמו את התורה שבעל פה, המשנה, אשר נחתמה כ-1700 שנה לפני קום מדינתנו המחודשת ושמשה את היהדות בכל תפוצות ישראל כהשלמה לבסיס התנ"ך. נסיונו של בר כוכבא בתמיכת רבי עקיבא (ציונות לוחמת ויהדות כגיבוי), 1808 שנה לפני חידוש מדינתנו עתה, להחזיר שלטון ישראלי על ארץ ישראל אמנם לא הצליח והוחזק בזרמי דם איומים ואדירים, אך שמש לכל החולמים הציוניים בגלותנו האחרונה-הארוכה גחלת לוחשת לחידוש אש ההגשמה הציונית.

האמוראים בבבל לפני כ-1500 שנה, גאוני בבל אחריהם עד לפני כ-1250 שנה, גאוני ספרד ואשכנז לפני כ-900 שנה הוסיפו נדבכים אדירים ונצחיים ליהדות הרוחנית והפילוסופית כאשר קיום מצוות מעשיות בין אדם לחברו מהקים מירב הסוגיות הנדונות. מצוות בין אדם לבוראו תפקידם לזכך את נשמתו והתנהגותו עם הבריות. המצוות התלויות בחקלאות בארץ נדחו אל קרן הזווית, אך הם אף הם היוו תמיד מקור לא מבוטל ברוח הלומדים את סוגיותיה לרצות לקיימם אי-פעם בפועל בארצנו. לעת עתה נלמדו כאידיאולוגיה "ציונית" לעתיד לבא.

מבין מגורשי ספרד יש ועלו ארצה בקשיים גדולים, התישבו בצפת וחדשו את הישוב בארץ ישראל. אליהם הצטרפו הסידים מרוסיה כ-400 שנה לפני קום מדינתנו המחודשת. מצפת הפיצו לגלויות ישראל את אהבת ארץ ישראל דרך פירותיה בט"ו בשבט, חג ומנהג שחודש על ידיהם. הם נחשבו ונקראו "המקובלים מצפת", כי התקבל המסר שלהם מארץ ישראל בלב פתוח ובנפש חפצה.

קריאתו של שבתי-צבי, כ-300 שנה לפני קום מדינתנו המחודשת נפלה על אזניים כרויות, על לבות שנפתחו מזה כבר ועל נפשות שרצו להגאל מן הגלות המרה בתקופת רדיפות ח"ח-ת"ט בפולין, מלחמת 30 שנה באירופה המרכזית והמערבית, ואחרי ראשית יציאת אנוסי פורטוגל מצרפני האינקוויזיציה הקטולית אל יהדות גלויה יותר ויותר, הן

במערב והן במזרח. אך הציונות דאז לא הוכשרה דיה באופן מעשי, והחווה עצמו המיר את יהדותו באסלם וגרם לאסון רוחני וכלכלי על רבבות מאמיני הציונות המשיחית אז. הריאקציה לא אחרה לבא, והיא היתה שלילית וקיצונית נגד הגשמת העליה לארץ ישראל. וקמו בתוכה החסידות ומולה המתנגדים, חצרות-חצרות, וכל חצר-צרה והרבי שלה וסגידת האישיות מסביבו ומסביב לעיירתו הקטנטונת. ארץ ישראל וחכמיה הועמדו בצל, וכל חצר חדשה שזה עתה קמה דרשה את חלקה בהגמוניה המנהיגותית. ובכל זאת עלו חסידי תלד מרוסיה 140 שנה לפני קום המדינה, עולי בוכרה וגרוזיה ("ה"גורגים") ומרוקו כ-100 שנה לפנייה והברונים מונטיפיורי והירש הפנו את משאביהם להתישבותם של עולי השנים 1840-1860. גם מחימן באו "ציונים" בלי שנקראו על ידי קונגרסים מפוארים, 70 שנה לפני קום המדינה ובאותה עת הבילויים הראשונים ממזרח אירופה, פליטי הפוגרומים ברוסיה.

ואז פרסם הרצל את המניפסט הציוני-המדיני "המחדש ציונות כקדם", זה היה 55 שנה לפני קום מדינתנו המחודשת. ובאו העליות החלוציות טיפין-טיפין.

והציונים המגשימים דבקים בחזון זרות, אידיאלים חדשים, איזמים למיניהם. את המים העכורים של הגלות שפכו עם התינוק, עם השורש של קיומם הפיסי והאידיאולוגי-יהודי. מפני התנגדותם של חכמי הגלויות, אדמורי החצרות המפולגים בינם לבין עצמם ומרוחם "הדתית האנטי-ציונית" על אוכלוסי ישראל, עזבו את מקורם ובאו אל ארץ ישראל ההרוסה לבנות חברה ישראלית ללא יהדות; מבוססת על קומונות על-משפחתיות, אשר מגדלת את ילדיה על פי דוקטרינה רוסייה-קומוניסטית, ללא אמונה רוחנית, בלא קשר אל ההסטוריה היהודית-ישראלית-ציונית מכל הדורות. האם לא תיארו לעצמם שהתבססותם על ציונות חדישה בלבד, חדשה ללא שורשי-עבר, ללא זכות אבות, יתנו חרב כידי התושבים הערבים של שממת דורות בארצנו לאמר: אנו היינו פה לפניכם!?

ג. האם על סמך החלטת קונגרס ציוני בבזל משנת 1897 בלבד? האם על סמך מהפכה חברתית קומוניסטית או סוציאליסטית בלבד?

האם על סמך הצהרת בלפור בלבד? חסד-לאומים כמו בימי שבחאי צבי בלבד?

האם בכדי לפתור את בעיית האנטי-שמיות בין העמים בלבד? האם פתרנו אותה כאן במדינתנו בין העמים?

האין לנו תפקיד חובה/זכות כבימי אבותינו בין תרבויות החיתים מצפון, המצרים מדרום וארצות כשד-אשור-בבל ממזרח? האין רואים שגם עתה אנו נמצאים במפגש התרבות הנוצרית ממערב, המוסלמית מדרום וממזרח, והאתאיסטית-כוחנית-בולשביקית מצפון? האם הציונות חדשה לנו? האם ארץ ישראל חדשה לנו?

ד. האם אנו לא מבצעים ללא יודעין תכנית קוסמו-תרבותית או בין-תרבותית במקום המפגש של שלוש תרבויות-על, עתה כמו גם אז? (בד"כ מודעים רק שאנו יושבים במקום המפגש בין אסיה, אירופה

ואפריקה). מדוע בעצם לא הסכמנו לאוגנדה? למדגסקר? לקנדה? מה משך את הציונים החדשניים דוקא לירושלים ולציון, מקום הר המוריה, ממלכת דוד, שלמה ומלכי יהודה, מקום בית המקדש לה'?

ה. להיות עם חפשי בארצנו! ממה?

להיות חפשיים מעברנו המפואר? ממורשתנו הרוחנית האדירה המשמשת כמידת מה בסיס גם לנצרות ולאסלם? להיות חפשיים מיהדותנו, מן ההסטוריה של העברים, השופטים, המלכים, הנביאים, הסופרים, התנאים והאמוראים וכל חכמת ישראל אחריהם? האם להשאיר חסידים שוטים של תרבויות זרות בהם גדלו אבותינו בגלויות או המשודרות אלינו מעל אקרני הסלביזיה והסרטים "הצבעוניים" השונים? הלא נתפכה סוף סוף מן ההזיות האתיאיסטיות. החמירות הסוגדות לכל מיני "מודות" קלוקלות ומשתנות שנה שנה ומשאירות אוחנו ריקים מכל חויה אמיתית. הלא נזכר להשתחרר ממושגים זרים לתרבותנו שגורמים לפילוגים לא נחוצים ולא קשורים כלל להויתנו האמיתית היהודית. מדוע קוראים אצלנו לעולים מגלויות שונות בני "עדות" שונות? וכי לא כולם שייכים לעדת-ישראל? ולמה החדירו ליהדות מושגים מן העולם הנוצרי בלטינית ובעברית, שמתאימים לתפיסה הנוצרית, רק לא לתפיסת היהדות? מה זו "אורטודוקסיה" או "רפורמה ביהדות", מהו חילוני בתפיסת היהדות? האם תבל ומלואה, עץ ופרה, מדע וטכנולוגיה מחוץ לתחום התפיסה של ראשון המאמינים באבותינו, אברהם, כהכריזו אחרי נצחוננו הצבאי המדהים על ארבע מלכי המזרח: הרימותי ידי אל ה' א-ל עליון, קונה שמים וארץ. האם כל החיים, היום-יום, המעשה הקטן והגדול, חילוניים ביהדות? לא היה כדבר הזה אף פעם ביהדות! אין אצלנו כנסייה לחוד וחי חולין לחוד. אצלנו הכל מקודש, אנו מברכים "על הארץ ועל פרותיה" כמו על "ראיית הקשת בענן", על "הזן את הכל" כמו על זה "שיצר את האדם בחכמה ובדא בו נקבים נקבים" וכו': על "קידושי האשה" כמו על "ברית המילה". רשימה זו כוללת כל הויתנו וחיותנו; יום חול כמו שבת, חג אישי כמו חג כלל ישראלי; מועד הקשור בנפש האדם פנימה, כמועד הקשור בחרות העם כולו, וכמועד הקשור בסבע בהארץ.

1. כמו שלא יכולה להיות ציונות ללא ציון גיאוגרפית-ארצית כך לא יכולה להיות ציונות ללא יהדות. וכמו שאין יהדות ללא ירושלים בתפילותיה, כך לא יכולה להיות יהדות ללא ציונות. בתפילות יום-יום, בשחרית, מנחה וערבית ישנם 32 "ל"ב אזכורים ובקשות בענין שיבה לציון, לירושלים וקבוץ גלויותנו לארצנו. היהודי המתפלל מבטא בכל שבוע כ-200 פעמים, בחודש כ-800 פעמים, ובשנה כ-10,000 פעמים על רצונו ששיבת ציון. הוסף על כך שלוש פעמים ביום ברכת המזון, ובה שלוש בקשות על ציון וירושלים ושכירת עול גלויותנו והולכתנו קוממיות לארצנו ומתברר שהיהודי המתפלל בקביעות מבטא מעל 13,000 פעמים בשנה "ציונותנו".

האפשר עוד לשאול או להצהיר כי קיימת יהדות ללא ציונות??
מי שלא הבין זאת עד כה לא הבין את היהדות אף פעם ואם הוא ממשיך
בכך אחרי נס תקומתנו, הוא כופר בהנהגה העליונה. הוא בחזקת
"הטובל-ושרץ בידו". הוא מסלף, הוא מזייף, הוא יצר תיוזה "כביכול
יהודית" שהיא אנטי-יהודית!

כמו שארץ ישראל נקראת על שם ישראל, שלא יכלה לפרוח ללא נוכחות
עם ישראל (וההסטוריה מוכיחה זאת) כך ישראל ללא ארצו, היא ארץ-
ישראל, לא יכול להיות ישראל ממשי, שלם ומושלם. (והגלות מוכיחה
זאת ביהודיה). זהו הקשר בין יהדות-ציונות וארץ ישראל. וכל השולל
חלק משלמות זו, שולל חלק מעצמו כאדם-יהודי, מעברו ההסטורי
ומעתידו וצאצאיו.

עד כאן אנליזה הסטורית תרבותית של הנושא הנדון.
ולסיכום דעה אישית: אנו, החיים במדינת ישראל המחודשת זו הפעם
השלישית, אנו המגשימים זכות אבות מדורי-דורות, ממשיכים תהליך
הסטורי עתיק-יומין, אנו ממשיכים רצף היותנו עם ישראל בארץ
ישראל על פי ההבטחה והנבואה מאז אברהם אבינו. הבטחה זו נקטעה
על ידי גלות מצרים, גלות בבל וגלות רומא. אך אנו היורשים
ההסטוריים של ארץ זו, מזה 3700 שנה.

לא האסלם בן 1364 השנים, לא הנצרות בת ה-1953 השנים מצליבת
יהושע מנצרת: אלא היהדות שמקורה באברהם אבינו, שנוולד לפני
3798 שנה והגשים ירושת הארץ בהיותו בן 75 בגופו ובאמונתו היחודית-
דיית, היא-היא הירשת בעלת הזכויות הראשונות על ארץ ישראל.

לא בחרב האסלם ולא במסעי צלב חגאל הארץ והאנושות כולה, כי
אם ברוחה האמיחית של היהדות. כאשר זו תנוח עלינו ותפיץ את
אורה מאתנו. ואז, רק אז יבוא לציון גואל, ותצא תורה מירושלים.
הדבר חלוי בנו בעיקר! כאשר יובן סוף סוף ציונות ויהדות
בארץ ישראל מקודן אחד. ואז, רק אז יכירו בנו כל עמי העולם,
ובזכותנו הלא נתנת לחלוקה לא על ידי עצמנו ולא על ידי אחרים.

ד י ו ן על ההרצאה הקשר בין יהדות לציונות וארץ-ישראל מאת

יוסף בן-ברית

ד"ר מרים רייטר-צדק - לו הקשר הזה בין יהדות לציונות וארץ-ישראל היה קיים ומתמיד, היינו יכולים לצפות לאחדות העם, שהיא תנאי לקיום העם היהודי. הקשר הזה תלוי בעם עצמו.

עתה נחבונן באחינו בני-ישראל המרכיבים את העם לטיפוסייהם השונים, ונראה אם הקשר הזה אמנם נשמר ואם הוא בכלל קיים.

ניסיתי לקבוע את הטיפוסים השונים בעמנו והנה רשימתם:

1. יהודי שאיננו יודע על מוצאו היהודי, - דוגמא אחת הביא לנו ד"ר דב סגל והיא: 2 ילדים בצרפת שיחקו בגולות: אחד יהודי והשני נוצרי. הנוצרי הפסיד במשחק, הוא החרגז וקרא לחברו "אתה יהודי מלוכלך!" ענה לו הילד היהודי "אתה בעצמך יהודי מלוכלך!" - וכאשר חזר הביתה שאל את הוריו: "מה זה יהודי?" - מקרים כאלה רבים הם: יש בין יהודים שחקנים ידועי-שם ויהודים אחרים המפורסמים בעולם, שאינם יודעים על מוצאם היהודי.
2. יהודי שהוא חמיד קשור לקהילתו ולאחיו היהודים ומקיים את המצוות שבין אדם לחברו על-ידי עזרה הדדית - זהו יהודי מטיפוסי "שלום עליכם".
3. יהודי דתי נאיבי, טוב-לב, השומר את המצוות בהקפדה והמטיב לאחיו היהודים הנמצאים במצוקה.
4. יהודי דתי קיצוני, שהוא אנטי-ציוני ("נטורי קרטא" ודומיהם).
5. יהודי פרו-ישראלי היושב בגולה ועוזר לישראל בתרומות, - ישנה גם "ליגה לעזרת ישראל" העוזרת למדינה היהודית על-ידי עזרה כספית ופוליטית, - אך בהשפעתם הפוליטית הם מוגבלים, כי לא הכל שהם רוצים להשיג מהמדינה הזרה, בה הם יושבים, ניתן להם להשגה.
6. יהודי מתכולל, שניתק כל קשר עם עמו, על-ידי שהמיר את דתו; וגם במקרה שלא המיר את דתו, הוא פשוט ניתק את קשריו עם היהדות.
7. יהודי אנטי-יהודי, - זהו יהודי אנטישמי הפועל נגד העם היהודי ונגד מדינת ישראל, לדוגמא: היהודי האמריקני בשם "פרידמן" המחמש את סוריה נגד מדינת ישראל, - המניע שלו: למצוא חן בעיני הגויים, - מחורכעס על היהודים, שבגללם קיימח אנטישמיות וגורמת סבל לו ולכל היהודים.
8. יהודי ציוני היושב בחו"ל באופן פסיבי, מפני שנוח לו יותר לשבח שם.
9. יהודי ציוני, היושב בחו"ל ופועל למען ישראל.
10. יהודי ציוני, היושב בארץ ופועל לטובתה.
11. יהודי אזרח ישראלי חומרני אגוצנטרי, הדואג אך לעצמו ולנוחיותו אשר גורל עמו וארצו לא מדאיגים ולא נוגעים ללבו, ויש שהוא גם יורד מן הארץ.

העם היהודי מורכב ממיגוון הטיפוסים למיניהם, ומכאן שהקשר בין היהדות לציונות ולארץ-ישראל רופף ומסכן את קיומו של העם היהודי.

משה קפלר - אי-אפשר היה שלא להתרשם משלמות השקפתו היהודית של יוסף בן-ברית. יחד עם זה לא יכולתי להשתחרר מן ההרגשה, שבחן השלמות הזאת נבלעת ההיסטוריה היהודית הממשית.

אפשר אמנם להבחין בכל אירוע ודמות בהיסטוריה היהודית את היחוד היהודי המתמשך ולקרוא לו "ציוני", אולם אז נאכזת הראיה של המאו-רעות והתמורות המכריעות.

יש להפריד באופן עקרוני בין שתי תקופות: האחת בת אלף שנה של חיים ממלכתיים על אדמת ישראל עד לחורבן בית שני; והשניה בת אלפיים של הגלות. עם התי על אדמתו, לגביו הדבקות ביחודו וחרבותו הנה דבר הבא לו מעצמו. אמנם כאשר ניחק לתקופה קצרה מאדמתו, אזי השמיע את שברו ואח געגועיו מעל גדות נהרי בבל, וזה אולי הבטוי "הציוני" כביכול שאפשר להבחין בתקופה זו.

נכון הוא שלאורך כל שנות הגלות נפעם לב העם מזכרון העבר ומהציפיה לגאולה המשיחית, אבל כתופעה ציונית ממש אפשר רק לראות את תנועות השבתאות, וזאת כעין התעוררות של דחיקת הקץ בעקבות השואה של ימי חמלניצקי.

לאור העובדות האלה, אין להחלים מזה, שקיימת גם גלוח מרצון, אם גם נראה אל נכון התנאים האובייקטיביים של העבר, לא נוכל שלא להבחין את הפסיביות המשלימה עם החיים בין הגויים.

רק מתוך הכרה של העובדות האמיתיות האלה, נוכל להבין את הציונות כתנועה מהפנית. ולא חשוב כל כך למצוא קשר בין הרצל, כנציגה העיקרי ולא היחיד של הציונות הפוליטית, לבין חוגים שקדמו לו. הרבה יותר מכרעה וטרגית היא העובדה, ששני ההישגים הגדולים של הציונות, היינו הצהרה בלפור והקמת המדינה לא עוררו בעם את ההענות המקווה, ועדיין יש מקום לשאול "איך, העם היהודי?" ואין זה הנתון מן המסורת כביכול, כי ישנם קשיים אובייקטיביים שמחוץ לשליטתנו, - כשלונות מדיניים, כלכליים ותרבותיים, המעכבים את הגשמת הציונות מצד הגולה.

יצחק לבנונג - יש לי הערה עקרונית ביחס לגישתו של המרצה המכובד. אינני יכול לקבל את הנחתו בדבר הזהות בין יהדות וציונות. המרצה גורס כי אברהם העברי הוא הציוני הראשון, ועל כן תחילתה של הציונות מאברהם אבינו ולא מהרצל. המרצה מדגיש: אברהם נענה לצו האלוהי והלך לארץ כנען להקים שם סדר חיים חדש, ועל כן ניתן לראות בו את הציוני הראשון. לדעתי, אין זה נכון.

אברהם אבינו לא התמרד נגד גלוח; הוא לא עזב גולה, אלא את ארץ מולדתו ואת בית אביו, כאשר איש לא רדף אותו ולא דחק בו. אברהם שומע בקרבו צו אלוהי ויוצא לדרכו לחולל הפיסח עולם ותפיסת חיים חדשה המבשרת אמונה באל אחד ויחיד, שליט בעולם, כנגד האלילות החומרנית ורבת הפנים. לא זו לקחה וכוונתה של הציונות, הציונות של הרצל, אומרת כי אין מקום ליהודים בארצות מגוריהם ואין להם עתיד שם. על היהודים לשוב ולבנות את הארץ שלהם. הרצל מופיע עם בשורה של פתרון מצוקתו של העם היהודי הנמק בארצות גלותו באלפי גיטאות והגבלות, - תחום המושב אשר כלאו אותו בחוכם, או הוא עצמו, במצוות רבניו, הקים סביבו את חומותיהם. הזהות היחידה והקשר בין שני המסרים היא ארץ-ישראל, אבל מהותם של המסרים שונה והדבקת מכה אחד לשניהם איננה נכונה.

ההבדל הוא הרכה יותר עמוק והרכה יותר מהותי. מהותו איננה שונוי אלא ניגוד. אברהם בצעדו המהפכני מניח יסוד ומחולל אמונה חדשה שעל ברכיה וממנה התפתחה היהדות, - חפיסת העולם של היהדות וחפיסת קיומו של העם היהודי אשר נתגבשו במשך הדורות הארוכים של הגלות, (ולאו דוקא משך מאות השנים האחרונות מאז הופעתו הסרגית של שבת צבי), גורסת שיבת ישראל לארצו וחידוש קוממיותו על-ידי ביאת המשיח ע"פ רצונו של הקב"ה ובמועד שנקבע על-ידי השגחתו העליונה. בתוקף יעוד זה מצווים המוני ישראל לדבוק במצוות התורה, לקיים על כל צעד ושעל על מנת לשמור על יחודו של העם, ולקוות ולחכות בסבלנות לביאת הגואל. אגב, חפיסה פסליסטית כזאת של קיום עם ישראל נרמזת כבר בימיו של אברהם בחזיון הברית בין הבתרים. חפיסת קיומו של עם ישראל שגורס חיאודוד הרצל מנוגדת לגישת היהדות המסורתית הנ"ל. לא ישיבה בגולה מתוך בטחון שאי-פעם יתרחש נס הגאולה בחסדו של האל, אלא נטישת הגולה, כי המשך הישיבה בה מסוכן ועלול להביא לאסון. עם ישראל חייב להתארגן לפעילות, לפעילות לאומית ומדינית מתואמת כדי להקים מחדש את מדינתו. אחרי דורות ארוכים של פסיביות מדינית, אשר היתה מזמן לזמן מופרת על-ידי הופעתם של הוזים המכונים משיחי שקר ועל-ידי מעשיהם הבלתי רציונליים, מצביע הרצל בפעם הראשונה על דרך הגיונית ושקולה של התחדשות מדינית. הופעתו של הרצל והקמת החנועה הציונית היא מהפכה בתולדות העם היהודי, בדרכי המחשבה ובחפיסת קיומו של העם.

מהכשורה המהפכנית של אמונה באל אחד של אברהם התפתחה היהדות על כל ערכיה המוסריים שאנו מזדהים אתם וגאים עליהם, אבל יהדות זו קפאה על שמריה מבחינת גורלנו הלאומי והמדיני, ובשנות הגלות הפקידה גורל זה בידי חסד שמים. הרצל מחזיר את גורלו של העם לידינו; לא חסדי שמים אלא התארגנות ותחירה אמיצה ושקולה ליעד הגאולה.

דרכה של הציונות איננה דרכה של היהדות בהקשר זה ועל כן אין למנות את תולדות הציונות מאברהם אבינו.

הערת המערכת - יצחק לבנברג צדק באמרו כי בימי אברהם אבינו וגם בזמן שנתו של העם היהודי בארצו, לא היתה קיימת ציונות. אברהם אבינו יסד את היהדות בלבד, ללא קשר לציונות שבאה לפתור את בעיית הגלות, אחרי אלף שנה או יותר, לאחר שהעם הוגלה מארצו. כלומר ציונות היתה יצירת הגולה, שלא היתה קיימת בזמנו של אברהם אבינו. אך צדק גם המרצה יוסף בן-ברית, בהדגישו כי הקשר בין היהדות לציונות וארץ-ישראל בזמננו הוא צורך השעה, - אם העם רוצה בקיומו. מ. ר. צ.

ד"ר אריה בן-יוסף - ברצוני להחיתם במיוחד לשאלות שהעמיד המרצה: ציונות ללא יהדות? יהדות ללא ירושלים? שכך, לדעתי, שאלות אלו נוגעות בבעיות המרכזיות של הקיום היהודי בדורני. אמנם המרצה הביע באופן ברור את דעתו, אך יורשה לי לחדד את הדברים ולחזק את דעתי. אכן בחברה שלנו בחקופת ראשית המדינה נסתמן שניתן לבסס בארצנו ציונות ללא יהדות; ושניתן להסתפק בגיבוש זהות ציונית וזהות ישראלית בלבד, ללא קשר עם היהדות, הן כדי הנחקות מהשורשים היהודיים.

היו בקרבנו סופרים ואנשי רוח שסברו שעצם המצאותנו בארץ-ישראל היא כבר פתרון לכל, כאן בארצנו זורם הירדן שלנו, אנו מוקפים בהרי ארץ-ישראל ורחוקים מהגלות, אז הכל שפיר. אך כנגדם היו סופרים שצינו בצדק שהרי ישראל לא יקומו מעצמם להגן עלינו והם אף לא יקבעו את חיינו הרוחניים ודמות חברתנו.

לפני כ - כ"ח שנים קם חוקר המקרא פרופ' מ. סגל ז"ל ועשה חשבון נוקב עם המגמה הזו והצביע על הסכנה החמורה האורבת לנו באט נסחף ונגרר למגמה זו. בכנס החברה לחקר המקרא שנתכנס בירוש-לים בניסן תש"ח הוא ציין כי המדינה הביאה להתרחקות מערכי התורה ומסורת האבות ולהתפרקות מערכי המוסר.

הגאולה הפיסית כרוכה בגאולה רוחנית: השיבה למולדת תבוא לפי חזון הנביאים להתחדשות נפשית של הגאולים לחיקון עולם במלכות שדי. התורה מבטיחה כי הגאולה חסיד ערלת הלב מישראל. נעשינו עם ללא אלוקים, ללא אמת, ללא מוסר ומסורת. אין עתה כל סימן לגאולה רוחנית. אנו נגררים אחרי אידיאלים זרים. אבדה אמונתנו - חיי העם והמדינה נעשו חולי חולין. ניחק הקשר בין היהודי והיהדות. יהודי בלי יהדות יהיה לא רק יהודי רע, אלא גם אדם רע.

הציונות האמיתית היא לא רק שלטון עצמי בארץ-ישראל וקיבוץ הפיסי של בני העם היהודי בארץ-ישראל, אלא מעל ומעבר לכך. גאולה רוחנית והתחדשות, -התחדשות רוחנית יושגו אך ורק מתוך התבססות על השורשים היהודיים והמסורת היהודית.

מאידך יש בתוכנו גם אישים הסבורים שתיחכן יהדות ללא ירושלים ויהדות ללא ציונות. אחד הרבנים שאף הוא סבור כך התבטא שהתורה ניתנה במדבר ולא בארץ-ישראל, משמע מכך שאין ארץ-ישראל ערך חשוב בחיינו וביהדות. גישה זו מוטעית ומטעה, שכן לארץ ישראל יש מקום מרכזי ביהדות והנה השדרה של היהדות; ואם ייאמר שיהדות וציונות לא במרכזה, אינה יהדות כלל. היהדות האמיתית משמעה תרכ-זות בעבר בהווה ובעתיד. המתעלמים מהיום מההווה ומהמחר, גם עתיד לא יהיה להם. המתעלמים מהקשר מהיהדות לציונות וארץ-ישראל, עלולים לגרום לאסון יהודי-לאומי.

רשימת ההרצאות של "חקר עמנו" בשנת תשמ"ו

1. היהדות השורשית והציונות השורשית-הקשר כיניהן . ד"ר אריה בן-יוסף
2. העדר הגדרה ברורה למושג ציונות, מגביר את המשבר בתנועה הציונית בימינו ומונע עליה. אלכסנדר מנור
3. בעיות אקטואליות של יהדות ארצות-הברית. רב - שיח
4. האקולוגיה והקיום היהודי הרב ד"ר צבי עזריה
5. שמירה על הרציפות ההיסטורית ואחדות העם . ד"ר אלכסנדר רוזנפלד ועוד (רב - שיח)
6. המשך קיומו של העם היהודי ושל המדינה היהודית - כיצד ? ד"ר צמח צמרון
7. הקשר בין יהדות לציונות וארץ-ישראל יוסף בן-ברית
8. הגיגים פילוסופיים בחנ"ך ד"ר משה עתידיה
9. לזכרו של הסופר ישראל כהן. המערכת
10. השיטה החינוכית והפסיכואנליטית בתנועת המוסר . ד"ר אברהם סוקניק
11. האם קיים חסבין יהודי אצל ילדי ישראל? (מחקר) . ד"ר דב סגל
12. תפקיד הציונות של היום. ד"ר גוסטב דרייפוס
13. דו"ח על 10 שנות פעילות של "המכון לחקר הפסיכולוגיה של העם היהודי בארץ ובתפוצות" (חקר עמנו) - לשכת בני-ברית ד"ר מרים רייטר-צדק

קורא נכבד,
אנו מחנכדים להגיש את ההרצאה של יוסף בן-ברית
- (שביעית השנה).
כל ההרצאות מודפסות בחוברות,
נא לשמור עליהן, על מנת לרכזן בתיק מיוחד
בסוף שנת תשמ"ו.

בברכה
המערכת

Lodge of B'nai B'rith
STUDY OF OUR PEOPLE

(Institute for the Study of the Psychology
of the Jewish People in Israel and Abroad)

In the name of

Prof. ARIEH TARTAKOVER

Founded in Tel-Aviv, in 1977

8, Maaleh Hazofim, Ramat-Gan.

Israel - 52483

Tel. 722752